

Verejné financie II. / Verejná ekonómia

SEMINÁR 1 – EKONOMICKÉ PRINCÍPY

Matej Lorko
matej.lorko@gmail.com
www.lorko.sk

Obsah predmetu

- teoretické koncepty a empirické zistenia o úlohe vlády pri riešení ekonomických otázok
- zlyhania trhu, verejné statky, externality, informačná asymetria a ďalšie
- dopad verejných politík na rozdelenie zdrojov, efektivitu trhov a spravodlivosť/rovnosť
- mikroekonomické nástroje slúžiace na návrhy opatrení – kedy a ako by mala vláda zasahovať do trhov
- verejné politiky z pohľadu behaviorálnej ekonómie

Ciele

- Porozumieť konceptom ekonomickej efektívnosti, rovnosti a vládnej verejnej politiky
- Naučiť sa, ako vláda robí rozhodnutia týkajúce sa zásahov do trhu.
- Porozumieť ako by mala vláda využívať poznatky z teoretického a empirického výskumu pre tvorbu verejných politík.
- Naučiť sa hodnotiť dopad rôznych verejných politík a navrhovať konkrétne opatrenia.

Pravidlá

- Prichádzame načas
- Ak je nutné prísť neskôr alebo odísť skôr, urobte to potichu
- Žiadna otázka nie je hlúpa
- Čím viac budete diskutovať, tým viac sa naučíte
- Semináre obsahujú krátke experimenty a tiež kontrolné kvízy – noste si so sebou smartfóny, tablety alebo notebooky

Hodnotenie

Skúška

- 25 otázok, ABCD, jedna je správna
- Správna odpoveď 4 body, nesprávna odpoveď -1 bod, žiadna odpoveď 0 bodov
  - A: 91-100 bodov
  - B: 81-90 bodov
  - C: 71-80 bodov
  - D: 61-70 bodov
  - E: 51-60 bodov
  - F: menej ako 51 bodov

Extra body

- Každý seminár je zakončený krátkym kvízom s 10 otázkami
- Najlepší piati študenti dostanú z každého kvízu postupne 5-4-3-2-1 bod ku celkovej známke

Ekonomické princípy (Gregory Mankiw)

- Ľudia musia čeliť kompromisom
- Skutočnú cenu niečoho predstavuje hodnota toho, čoho sa musíme vzdať
- Racionálni ľudia premýšľajú „na hrane“
- Ľudia reagujú na stimuly
- Prostredníctvom dobrovoľného obchodu si môžu všetky strany prilepšiť
- Trh je zvyčajne dobrým prostriedkom pre organizovanie ekonomickej aktivity
- Vláda niekedy dokáže trh zefektívniť
- Životná úroveň krajiny závisí od jej schopnosti produkovať tovary a služby
- Ak vláda vytlačí príliš veľa peňazí, ceny stúpnu
- Spoločnosť čelí krátkodobým kompromisom medzi infláciou a nezamestnanosťou

Rozhodovanie a racionalita

- Väčšina ľudskej aktivity sa dá charakterizovať ako určitá forma rozhodovania
- Ľudia majú svoje preferencie a rozhodnutiami sledujú naplnenie svojich cieľov
- Na čo nám slúžia teórie o rozhodovaní a voľbách?
- Kľúčovým slovom je predikcia
- Teórie nehovoria o tom, čo by sme mali chcieť
- Sústredia sa iba na to, ako by sme sa mali rozhodnúť
- Čo je to racionálne rozhodnutie? Rozhodnutie, ktoré je v súlade s preferenciami.
- Pre racionálne rozhodnutie teda potrebujeme mať racionálne preferencie.

Ľudia musia čeliť kompromisom

- Ľudia musia neustále čeliť kompromisom pri používaní svojich obmedzených zdrojov (napr. peniaze, čas)
- To platí aj pre firmy (investičné rozhodnutia)
- Na to, aby sme získali nejakú vec, sa zvyčajne musíme vzdať inej. Rozhodovanie teda vyžaduje uprednostnenie jedného cieľa pred iným.
- Efektivita vs. rovnosť (kompromis)
  - efektivita – spoločnosť získava maximálny celkový úžitok zo svojich vzácných zdrojov
  - rovnosť – férové rozdelenie ekonomickej prosperity medzi členov spoločnosti

Skutočnú cenu niečoho predstavuje hodnota toho, čoho sa musíme vzdať

- Keďže ľudia musia čeliť kompromisom, rozhodovanie vyžaduje porovnanie nákladov a benefitov alternatívnych príležitostí
- Skutočná cena voľby zahŕňa aj to, čoho sa musíme vzdať – náklady príležitosti
- Náklady príležitosti:
  - hodnota druhej najlepšej alternatívy
  - všetko, čoho je potrebné sa v prospech voľby vzdať
  - strata potenciálneho zisku z iných alternatív

Aké sú náklady...

- štúdia na univerzite?
- pozerania filmu v kine?

Racionálni ľudia premýšľajú „na hrane“

- Niektoré rozhodnutia sú “všetko alebo nič” – otvorenie podniku, rozhodnutie nastúpiť do práce...
- Väčšina individuálnych rozhodnutí je však o „niečoho viac a niečoho menej“ - napr. úspory vs. spotreba
- Ak ľudia berú do úvahy náklady z minulosti, nepremýšľajú “na hrane“
- Premýšľanie na hrane (ako minúť nasledujúce euro, nasledujúcu hodinu...) je kľúčom k racionálnym alokačným rozhodnutiam
- Optimálne rozhodnutia sa robia “na hrane“ = racionálni ľudia robia rozhodnutia tak, že porovnávajú hraničné náklady a hraničné úžitky

Ľudia reagujú na stimuly

- Ekonómia je spoločenská veda, ktorá sa snaží objasniť a predpovedať ľudské správanie
- Kľúčom je porozumenie stimulom
- Stimuly sú niečo, čo poháňa ľudí k činnosti
- Keďže ľudia robia racionálne rozhodnutia porovnaním nákladov a úžitkov, reagujú na stimuly
- Stimuly
  - ekonomické
  - plynúce z postojov (sociálne normy, náboženské postoje)
  - psychologické (závisť, súcit, vina, férovosť....)
- Zákony - môžu mať niekedy perverzné dopady (dane, bezpečnostné pásy, zločiny...)

Prostredníctvom dobrovoľného obchodu si môžu všetky strany prilepšiť

- Vďaka obchodu máme viac dostupných možností (napr. nákupu)
- Obchod nie je ako šport, kde jedna strana vyhráva a druhá prehráva
- Voľný obchod je často témou kritiky, ale pokiaľ je dobrovoľný, tak ho skrátka človek/firma/krajina, ktorej je “ublížené“ nebude robiť
- Obchod umožňuje ľuďom/krajinám špecializovať sa na to, v čom sú najlepší
- Preto predpokladáme, že vďaka voľnému obchodu si môže každý prilepšiť

Trh je zvyčajne dobrým prostriedkom pre organizovanie ekonomickej aktivity

- Mnoho krajín v minulosti prešlo z centrálne plánovaného hospodárstva smerom k trhovému = teda k modelu, v ktorom sa zdroje alokujú prostredníctvom decentralizovaných rozhodnutí mnohých firiem a domácností prostredníctvom interakcie na trhu
- Na trhu sa tak stretávajú predajcovia a nákupcovia s cieľom získať alebo vymeniť vzácne statky
- Ceny na trhu reflektujú hodnotu produktu z pohľadu spotrebiteľa a zároveň aj náklady výrobcu
- Voľná interakcie predajcov a nákupcov na trhu je často najlepším spôsobom pre dosiahnutie efektívneho rozdelenia vzácných zdrojov
- Niekedy však trhy nedosahujú dostatočnú efektivitu, alebo sa úplne zrútia

Vláda niekedy dokáže trh zefektívniť

- Existujú dva široké dôvody na to, aby vláda zasahovala do ekonomiky – efektívnosť a rovnosť
- V niektorých situáciách trhové prostredie nevedie k efektívnemu rozdeleniu zdrojov = zlyhanie trhu
  - externality: dopad činnosti jedného ekonomického agenta na blahobyt iného
  - trhová sila: schopnosť jedného účastníka trhu (alebo malej skupiny účastníkov) dosiahnuť významný vplyv na ceny
- Poznámka: Vlády však tiež často robia omyly

Životná úroveň krajiny závisí od jej schopnosti produkovat' tovary a služby

- Rozdiely v životnej úrovni jednotlivých krajín (a aj zmeny v čase) sú pomerne veľké.
- Vysvetlenie je v produktivite = množstve tovarov a služieb vyprodukovaných za hodinu času pracovníka
- Čím vyššia produktivita, tým vyššia životná úroveň
- Vláda by mala rozumieť dopadom politík na schopnosť produkovat' tovary a služby. Ak je cieľom pozdvihnutie životnej úrovne, vláda by mala pomáhať k tomu, aby mali ľudia kvalitné vzdelanie a prístup k moderným technológiám

Ak vláda vytlačí příliš veľa peňazí, ceny stúpnu

- Inflácia - nárast reálnych cien v ekonomike
- Ak vláda vytlačí veľa peňazí, ich cena klesne

Spoločnosť čelí krátkodobým kompromisom medzi infláciou a nezamestnanosťou

Krátkodobým efektom peňažných injekcií býva nižšia nezamestnanosť a vyššie ceny

- Zvýšenie množstva peňazí v ekonomike stimuluje k spotrebe a tým dvíha dopyt po tovaroch a službách
- Vyšší dopyt po čase spôsobí rast cien, zároveň však pomáha k zvýšeniu kvality tovarov a služieb, a zamestnaniu nových pracovníkov. Viac zamestnancov znamená nižšiu nezamestnanosť.

Otázky?

Matej Lorko

matej.lorko@gmail.com

www.lorko.sk